

การปกครองคณะสงฆ์ไทยตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์
พุทธศักราช 2484

พระมหาวรชัย กิ่งโพธิ์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

ภาควิชาประวัติศาสตร์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2539

ISBN 974-635-756-5

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

THAI SANGHA GOVERNMENT UNDER THE SANGHA ACT OF 1941

Phramaha Vorachai Kluengpho

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Arts

Department of History

Graduate School

Chulalongkorn University

Academic Year 1996

ISBN 974-635-756-5

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การปกครองคณะสงฆ์ไทยตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์
 พุทธศักราช 2484
ชื่อนิสิต พระมหาวรชัย กิ่งโพธิ์
อาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์ฉลอง สุนทราวาณิชย์
ภาควิชา ประวัติศาสตร์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยนี้เป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์นายแพทย์ ศุภวัฒน์ ชูติวงศ์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. บุษกร กาญจนจารี)

.....อาจารย์ที่ปรึกษา
(อาจารย์ฉลอง สุนทราวาณิชย์)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุวดี ธนประสิทธิ์พัฒนา)

.....กรรมการ
(อาจารย์ร้อยโท บรรจบ บรรณรุจิ)

พิมพ์ต้นฉบับบทคัดย่อวิทยานิพนธ์ภายในกรอบสี่เหลี่ยมนี้เพียงแผ่นเดียว

พระมหาวรชัย กลิงโทธี : การปกครองคณะสงฆ์ไทยตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์
พุทธศักราช 2484 อ.ที่ปรึกษา : อ.ฉลอง สุนทราวาณิชย์, 247 หน้า.
ISBN 974-635-756-5.

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2484 มีสาเหตุจากข้อเรียกร้องของพระสงฆ์ให้แก่
พระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ.121 ซึ่งประกาศใช้มาตั้งแต่รัชกาลที่ 6 เนื่องจากการบริหาร
งานปกครองคณะสงฆ์ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ.121 ก่อให้เกิดความไม่เสมอภาคกัน
ของพระสงฆ์ทั้งสองนิกาย โดยพระสงฆ์ฝ่ายมหานิกายมีความรู้สึกว่าจะเสียเปรียบพระสงฆ์ฝ่ายธรรมยุติกนิกาย
ในการบริหารงานปกครองคณะสงฆ์ ทำให้พระสงฆ์ฝ่ายมหานิกายเรียกร้องให้มีการเปลี่ยนแปลงพระราช
บัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ.121 ประกอบกับกระแสความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองหลัง พ.ศ.
2476 มีส่วนส่งผลให้พระสงฆ์ตื่นตัว เพื่อให้มีการแก้ไขพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ฉบับแรก จน
นำไปสู่การประกาศบังคับใช้ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2484

การบริหารงานคณะสงฆ์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2484 เป็นการปกครองแบบ
"สังฆสภา" แบ่งอำนาจในการบริหารงานออกไปเป็น 3 ส่วนคือ 1) สังฆสภา ทำหน้าที่เป็นนิติบัญญัติ ออก
สังฆมติ 2) คณะสังฆมนตรี มีหน้าที่ในการบริหาร 3) คณะวินัยธร มีหน้าที่พิจารณาอาชญากรรม ซึ่งแต่ละฝ่าย
ได้แบ่งหน้าที่ในการบริหารงานและรับผิดชอบโดยตรง

อย่างไรก็ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2484 ก็ไม่สามารถแก้ปัญหาภายในคณะสงฆ์ที่สั่งสม
มาเป็นเวลานานได้ ประกอบกับภาวะความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ทำให้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.
2484 ถูกยกเลิกไปในปี พ.ศ.2505 หลังประกาศบังคับใช้ได้เพียง 21 ปีเท่านั้น

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาควิชา
สาขาวิชา
ปีการศึกษา 2539

ลายมือชื่อนิติกร
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

C610243 : MAJOR HISTORY

KEY WORD:

THAI SANGHA GOVERNMENT / SANGHA ACT / 1941

PRAMAHA VORACHAI KLUENGPHO : THAI SANGHA GOVERNMENT UNDER THE SANGHA ACT OF 1941. THESIS ADVISOR : CHALONG SOONTRAVANICH

247 pp. ISBN 974-635-756-5.

The Sangha Act of 1941 (B.E.2484) owed its existence to the demand of an increasingly large number of the Sangha members, particularly those of the Mahanikaya sect, for the revision of the then in force Sangha Act of 1902, promulgated during the reign of King Chulalongkorn. The demand for the revision was originally rooted in the unequal share of administrative power in the 1902 Act. However it was in the democratic environment brought about by the 1932 Revolution that the demand for a new Sangha act was heard, the drafting process begun and the new Act eventually promulgated in 1941.

The Sangha administration according to the Sangha Act of 1902 followed closely the secular "democratic" model then in force in Thailand. In other words, the division of power was applied and equally distributed among the three major branches of Sangha government, namely the legislative or Sanghasabha, the executive or the Sanghamantri, and the juridical or the Vinayadara.

Nevertheless the Sangha Act of 1902 failed to resolve the endemic internal conflicts, sectarian or otherwise, within the Sangha. Its existence was further threatend after the 1958 Coup when democracy was suspended in favor of an authoritarian government. The Sangha Act of 1941 was eventually revoked in 1962.

ภาควิชา ประวัติศาสตร์

สาขาวิชา ประวัติศาสตร์

ปีการศึกษา 2539

ลายมือชื่อนิสิต [Signature]

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา [Signature]

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

กิตติกรรมประกาศ

ส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จได้ด้วยความช่วยเหลือของบุคคลหลายคน ซึ่งขอกล่าวนามขอบคุณให้ปรากฏไว้ ณ ที่นี้

ขอกราบขอบพระคุณ พระครูสมภารคุณ เจ้าคณะตำบลหนองยาง อำเภอจตุรพักตรพิมาน จังหวัดนครราชสีมา พระอธิการภูมิจัย มหาปัญญา วัดสามัคคีธรรม ตำบลหนองยาง จังหวัดนครราชสีมา อุบิขฌาย์และอาจารย์ผู้ให้ความอุปถัมภ์แต่เบื้องต้น กราบขอบพระคุณพระครูปริยัติธรรมคุณ เจ้าอาวาสวัดขำนิหัตถการ ที่ให้ความอุปถัมภ์และสัปปายะต่าง ๆ ในด้านความเป็นอยู่ และทุนการศึกษา

ขอเจริญพรขอบคุณอาจารย์ภาควิชาประวัติศาสตร์ทุกท่านที่ชี้แนะแนวทางให้วิธีคิด ให้ความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์อย่างมากมาย รวมทั้งให้ความอุปถัมภ์ให้ความสะดวก ขณะศึกษาตลอดมา

เจริญพรขอบคุณอาจารย์อสงขล ณัฐราวณิชย์ อาจารย์ผู้ควบคุมการวิจัยเรื่องนี้ ได้อ่านและวิจารณ์วิทยานิพนธ์ พร้อมทั้งให้คำแนะนำอันมีคุณค่ายิ่ง

ขอบคุณอาจารย์แสวง อุดมศรี แห่งคณะสังคมศาสตร์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่ได้ให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์และให้ยืมเอกสารบางส่วน ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ห้องสมุด คณะอักษรศาสตร์ทุกท่าน โดยเฉพาะคุณโยมวัลภา, โยมป้าเหลื่อม, เจ้าหน้าที่หอสมุดกลาง สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, เจ้าหน้าที่กรมการศาสนาที่อำนวยความสะดวกให้ในการค้นคว้าเอกสาร, คุณวีรศักดิ์ คุณทวีศักดิ์ นิสิตปริญญาโท ภาควิชาประวัติศาสตร์, พระมหาวิสิทธิ์ วิสุทธิสาโร และคุณพันธกานต์ ที่ช่วยพิสูจน์อักษร

สุดท้ายขอเจริญพรขอบคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุษกร กาญจนจारी, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุวดี ธนประสิทธิ์พัฒนา, อาจารย์ร้อยโทบรรจบ บรรณรุจิ ที่ได้รับเป็นประธานและกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้

ท้ายที่สุด ความรู้วิชาการต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์ที่เกิดจากวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ขอมอบให้กับผู้สนใจในการศึกษาค้นคว้าทางด้านพุทธศาสนาทุกท่าน

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ฉ
กิตติกรรมประกาศ	ช
สารบัญแผนผัง	ฅ
บทที่ 1 บทนำ	1
ที่มาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการศึกษา	5
สมมติฐานในการศึกษา	5
ขอบเขตของการศึกษา	6
ระยะเวลาของการศึกษา	6
วิธีดำเนินการศึกษา	6
เอกสารที่ใช้ในการศึกษา	7
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	7
บทที่ 2 ประวัติการปกครองคณะสงฆ์	8
- การปกครองคณะสงฆ์สมัยพุทธกาล	8
- การปกครองคณะสงฆ์สมัยกรุงสุโขทัย	15
- การปกครองคณะสงฆ์สมัยกรุงศรีอยุธยา	19
- การปกครองคณะสงฆ์รัตนโกสินทร์ตอนต้น	21
- การปฏิรูปประเทศสู่ยุคใหม่ในสมัยรัชกาลที่ 4-5 ที่ส่งผล ต่อการปรับปรุงคณะสงฆ์	31
- พระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ.121	35
- สาเหตุแห่งการตราพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์.36	

- กลุ่มความคิดแรกเริ่มในการร่าง พ.ร.บ.ลักษณะปกครอง	
คณะสงฆ์ ร.ศ. 121	46
- พ.ร.บ.ลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ.121 กับการบังคับใช้.....	50
- ผลแห่งการบังคับใช้ พ.ร.บ.ลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ.121...52	
บทที่ 3 พระราชบัญญัติปกครองคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2484	58
- สาเหตุการตรา พ.ร.บ.คณะสงฆ์ พ.ศ.2484.....	62
1. ปัญหาความขัดแย้งระหว่างนิายที่สังฆมมานาน....	62
2. ปัญหาความไม่เข้าใจบทบาทของพระเถระใน	
ตำแหน่งพระอุปัชฌาย์	67
3. ปัญหาจากการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง	
ที่ส่งผลกระทบต่อคณะสงฆ์	77
4. ปัญหาเรื่องเสียงเรียกร้องของประชาชน	
ที่มีมาถึงรัฐบาล	81
- การดำเนินการร่างและผลักดัน พ.ร.บ.คณะสงฆ์ พ.ศ.2484	
เข้าสู่สภาผู้แทนราษฎร	90
- การประชุมลับในสภาผู้แทนราษฎร	95
- ความล่าช้าในการนำร่าง พ.ร.บ.คณะสงฆ์ของรัฐบาล	
เข้าสู่สภาผู้แทนราษฎร	105
บทที่ 4 การปกครองคณะสงฆ์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์	
พุทธศักราช 2484	113
- การจัดระเบียบการบริหารคณะสงฆ์	114
- หน้าที่และอำนาจในการบริหารงานคณะสงฆ์ตาม พ.ร.บ.	
คณะสงฆ์ พ.ศ.2484	117
1. สมเด็จพระสังฆราช	117
2. สังฆสภา	119

3. คณะสังฆมนตรี	129
4. คณะวินัยธร	131
- การบริหารคณะสงฆ์ของคณะสังฆมนตรี	134
1. องค์การปกครอง	134
ผลงานขององค์การปกครอง	136
2. องค์การศึกษา	160
ผลงานขององค์การศึกษา	165
3. องค์การเผยแผ่.....	171
ผลงานขององค์การเผยแผ่	173
4. องค์การสาธารณูปการและผลงาน	175
- การพิจารณาอิทธิพลของพระวินัยธร	179
บทที่ 5 ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการปกครอง	188
1. ปัญหาการดำเนินงานกิจการคณะสงฆ์	
ระบบสังฆสภา	188
2. ปัญหาความขัดแย้งระหว่างนิกาย	191
3. ปัญหาในการแบ่งแยกระหว่างกลุ่มนิกาย	200
4. ปัญหาการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง	
ภายหลังปี พ.ศ.2500	215
- การยกเลิก พ.ร.บ.คณะสงฆ์ พ.ศ. 2484	
และการประกาศบังคับใช้ พ.ร.บ.คณะสงฆ์ พ.ศ.2505.....	217
บทที่ 6 บทสรุป.....	221
รายการอ้างอิง	226
ภาคผนวก	236
ประวัติการศึกษา	247

สารบัญแผนผัง

	หน้า
แผนผังที่ 1 แผนผังการปกครองคณะสงฆ์สมัยสุโขทัย	18
แผนผังที่ 2 แผนผังการปกครองคณะสงฆ์สมัยอยุธยา	21
แผนผังที่ 3 โครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์กับโครงสร้างการปกครอง ฝ่ายอาณาจักร ตาม พ.ร.บ.ลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ.121	51
แผนผังที่ 4 แผนผังการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์พุทธศักราช 2484	115
แผนผังที่ 5 แผนผังการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์พุทธศักราช 2484	116

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย